

Til Likestillings- og mangfoldsutvalget

Oslo, 28. februar 2022

Innspill fra Redd Barna til Likestillings- og mangfoldsutvalget

Redd Barna er en barnerettighetsorganisasjon som jobber for barns rettigheter – uansett hvem de er og hvor de bor. Barnekonvensjonen ligger til grunn i alt arbeid vi gjør, og i Norge overvåker vi om myndighetene følger sine forpliktelser i tråd med barnekonvensjonen.

Redd Barna jobber for å sikre at alle barn skal få innfridd sine rettigheter, og vi er bekymret for at barn med nedsatt funksjonsevne opplever for utenforskap. Dessverre erfarer vi fra vårt arbeid at barn og unge med nedsatt funksjonsevne blir utsatt for systematisk diskriminering på grunn av fordommer og mangel på kunnskap fra voksne. Dette gjør at de ekskluderes fra fritiden og aktiviteter på skolen. Barn med nedsatt funksjonsevne deltar mindre på fritidsaktiviteter og er mindre sammen med jevnaldrende og venner enn andre barn. Fordommer, lave forventninger og manglende kunnskap fra voksne er de usynlige barrierene som stenger barn med funksjonsnedsettelse ute¹. I tillegg møter de på en rekke fysiske barrierer². Summen av dette blir til skam, bekymring, ensomhet og utenforskap for barna som opplever dette.

Retten til lek og fritid

Ifølge FNs barnekonvensjon artikkel 31 og norsk lov har alle barn og unge rett til hvile, lek og fritid. Denne rettigheten tydeliggjøres gjennom konvensjonen til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) – som eksplisitt sier at det skal sikres at «barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, og de aktivitetene som finner sted på skolen».

Til tross for at Norge har på plass politiske ambisjoner, dokumenter og løfter som skal sikre alle barn mulighet til å delta, vet vi at barn med nedsatt funksjonsevne er mindre sammen med jevnaldrende enn andre barn. Dette gjelder både i såkalt uorganisert fritid hjemme med venner og i organiserte aktiviteter.

Barn med nedsatt funksjonsevne har et mindre variert aktivitetstilbud etter skolen, og i en undersøkelse om barn og unges deltakelse i organisert fritidsaktivitet som Oslo Economics har gjennomført på vegne av Bufdir, oppgir 9 av 10 foreninger at de i liten eller svært liten grad lykkes i å rekruttere barn og unge med funksjonsnedsettelse.

¹ Redd Barna (2021). Fritid for alle – uten fordommer. Fortellinger om fritid fra barn og unge med funksjonsnedsettelse. [Fritid for alle - uten fordommer \(reddbarna.no\)](https://www.reddbarna.no/fordommer)

² https://www.bufdir.no/en/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/Deltakelse_og_fritid/Idrett_fysisk_aktivitet_og_kultur/; NOU 2016: 17 På lik linje - Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming: <https://www.regjeringen.no/contentassets/b0baf226586543ada7c530b4482678b8/no/pdfs/nou201620160017000dddpdfs.pdf>

Gjennom Redd Barnas prosjekt «Fritid for alle – uten fordommer»³ snakket vi med 33 barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne om hvordan de har det på fritiden. Alle forteller om en hel rekke praktiske hindringer for å kunne delta på fritidsaktiviteter.

- Sara vil begynne med dans, men den ansatte i kommunen mener at sykurs er bedre for «såne som henne». På skoleballet, som Emma har gledet seg til, mener lærerne at det er best om hun sitter ved lærerbordet og ikke med vennene sine for «det er best for alle»
- På skidag ser Tobias klassekameratene dra avgårde med bussen; han må være igjen og mate ender med en lærer. Kristian er 16 år, likevel snakker korpslederen med foreldrene og ikke med Kristian om hva som er best for han.

Dette er eksempler fra virkeligheten om hva barn og unge med funksjonsnedsettelse utsettes for når de vil delta på fritiden. Barn og ungdom forteller om å bli snakket om og ikke med. De får høre at det er egne opplegg for «såne som deg». Vi må lytte mer til barn og unge selv. Barn med funksjonsnedsettelse har erfaring med diskriminering og manglende tilrettelegging, og de kan fortelle oss hva som er gode løsninger for at alle skal få delta.

De forteller om møter med trenere, lærere, instruktører eller rådgivere i kommunen som undervurderer dem og tenker at de må ha et eget opplegg, istedenfor å få delta sammen med jevnaldrende. Hvorfor blir ikke barna og ungdommene spurt? Hva har du lyst til? Hva liker du å holde på med på fritiden? Hva er du god på?

Barns rett til å bli hørt

Barnekonvensjonen sier også at barn skal kunne uttrykke sine synspunkter i alle saker som angår dem. Derfor må en legge til rette for gode medvirkningsprosesser der barn og unge selv setter ord på hindringer de møter og at de kan foreslå løsninger.

Ungdommene vi har snakket med, forteller om en hel rekke praktiske hindringer for å kunne delta og å være med på ting de har lyst til. De forteller om å ikke komme med på bussen, trikken og taxi eller å ikke komme inn på klubben, kafeen, fotballbanen eller i hallen. De forteller om å ikke motta viktige beskjeder, eller å måtte velge bort fritid, fordi de ikke har personlig assistent.

Behov for en nasjonal utredning om medvirkning og innflytelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse

Alle barn har lik rett til å uttrykke sine meninger, bli hørt og påvirke i saker som berører dem, uansett hvem de er. En NOVA-rapport fra 2021⁴ om ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse i Norge, viser at barn med funksjonsnedsettelse sjelden får påvirke direkte i møte med de som tar beslutninger som påvirker livene deres, og at de ansatte ofte ikke har kompetanse til å kunne involvere barnet i utformingen av tilbudet. En spørreundersøkelse gjennomført i 2012 av Unge

³ https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/06/ReddBarna_fritid_for_alle_2021.pdf

⁴ Bossy, D. & Mamley Hervie, V. (2021): Mellom idealer og praksis - Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse, NOVA Rapport 6/21

Funksjonshemmede om brukermedvirkning for funksjonshemmet ungdom i norske kommuner,⁵ fant at kun 12% av kommunene den gang hadde representanter i råd for funksjonshemmede som var 26 år eller yngre, og at kun 5 % av ungdomsrådene hadde representanter fra funksjonshemmedes organisasjoner. Vi vet at barn og unge med funksjonsnedsettelse møter særlige utfordringer i utøvelsen av sin rett til å bli hørt, men vi har i dag for lite kunnskap om hvordan de selv opplever sine muligheter for å kunne medvirke og utøve innflytelse, hva som er utfordringene og hvordan retten til å bli hørt kan styrkes for disse gruppene barn og unge.

I Hurdals-plattformen fremhever regjeringen at de skal ratifisere CRPD i norsk lov. En av bestemmelsene som spesifikt retter seg mot barn med funksjonsnedsettelse, er artikkel 7.3, som slår fast at barn med funksjonsnedsettelse har rett til å uttrykke sine synspunkter fritt og bli hørt, på lik linje med andre barn. I sine seneste merknader⁶ anbefaler FNs barnekomité at Norge øker innsatsen for å realisere retten til å bli hørt i praksis, særlig for sårbare grupper barn, som barn med funksjonsnedsettelse. For å styrke medvirkning og innflytelse fra disse gruppene barn i de sakene som angår dem, trenger vi mer systematisk kunnskap om hvordan de opplever sin medvirkning i dag og hvordan de kan få styrket sin rett til å bli hørt på en god og meningsfull måte.

Barn i kommunen

I flere norske kommuner er barn og unge med funksjonsnedsettelse «plassert» under helse og velferd, ikke under oppvekst, kultur og fritid. I mediene hører vi om at foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne får tilbud om avlastning annenhver helg eller en uke i året, når det de og barnet selv ønsker og trenger, er å få timer til assistent slik at barnet kan delta på fritidsaktiviteter. Dette handler om at barns funksjonsevne blir gjort til et spørsmål om helse og sykdom, og ikke om muligheter for deltakelse.

På skolen

Ungdommer forteller om negative erfaringer og opplevelser i skolen knyttet særlig til kroppsøving og utflukter. Dette smitter dessverre over på lysten til å være aktiv på fritiden. Det å bli behandlet på en annen måte enn resten av klassen går igjen når ungdommene forteller om skolehverdagen sin. Flere har vonde erfaringer med at lærere, assistenter og rektor forventer mindre av dem enn resten av elevene i klassen. Ungdommene forteller at de vil være selvstendige og klare seg selv. At de med riktig tilrettelegging kan delta sammen med vennene sine.

I læreplan for kroppsøving er det et sentralt mål å «stimulere til livslang bevegelsesglede og til en fysisk aktiv livsstil ut fra egne forutsetninger. Gjennom bevegelse og aktivitet sammen med andre skal kroppsøving fremme forståelse og respekt og bidra til å gi elevene mulighet til å praktisere og reflektere over samarbeid, medvirkning, likestilling og likeverd». Ungdommene vi har snakket med, forteller at de ble tatt ut av timene i stedet for at de fikk delta ut ifra sine egne forutsetninger. Dette er en enkel løsning som blir valgt i stedet for at en forsøker å tilrettelegge timene slik at alle kan være med. I realiteten blir

⁵ <https://ffm.no/2013/01/16/fa-unge-i-kommunale-rad-for-funksjonshemmede/>

⁶ UN Committee on the Rights of the Child (2018). [Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway.](#)

barnet eller ungdommen med funksjonsnedsettelse fratatt en rettighet, og «en kilde til mestring og utfoldelse, samarbeid, forståelse og respekt».

Barn med fluktbakgrunn

Mange barn med flyktningbakgrunn har opplevd flere år på flukt, mistet familiemedlemmer og opplevd vonde brudd. Det å kunne delta på fritidsarenaen hvor barn kan være barn er ekstra viktig for denne gruppa. For barn og familier som nylig har kommet til Norge, kan det være vanskelig å vite hva som finnes av aktiviteter, hva aktivitetene går ut på, og hvordan de skal komme seg dit. Språklige barrierer, manglende systemforståelse og trang økonomi bidrar til å hindre barnas deltagelse. I noen kommuner må barn vente flere måneder etter bosetting før de får mulighet til å begynne på fritidsaktiviteter. Dette er lenge i et barns liv og kan bidra til utenforskap og forsinket sosial integrering.

Redd Barna har snakket med barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn om deres erfaringer med å være ny i Norge, ny på skolen og på fritida. De forteller at deres hverdag er preget av mye ensomhet og flere av barna beskriver utfordringer med den sosiale integreringen på skolen, deltagelse på fritidsaktiviteter og vennskap. Manglende tilrettelegging fra voksne både på skolen og på fritida gjør at de tidlig havner utenfor.

«Det er ganske grusomt for meg, jeg er alltid alene. Jeg har ingen på skolen og så kommer jeg hjem og er alene.» - forteller en ungdom i prosjektet

Barn og unge vi har snakket med møter mange av de samme barrierene som andre barn med funksjonsnedsettelser, men opplever i tillegg barrierer knyttet til språk, systemforståelse og tilgang til informasjon. I tillegg møter de på flere lag med fordommer. Det er krevende for barna og deres familier å finne frem til informasjonen som er relevant for dem, spesielt når de ikke behersker språket, har kort botid og mangler nettverk. De vet ikke hvor de skal ringe eller henvende seg for å få informasjon eller tilgang til støtteordninger.

I forbindelse med bosetting er det mye fokus på koordinering av helsetjenester og barna opplever ofte at fokuset på helse gjør at den sosiale inkluderingen glipper.

«Overgangen fra mottaket til bosetting var vanskelig. Jeg flyttet i juni, men hele høsten fikk jeg ikke begynne på skolen. Det var tøft. Det var mye forsinkelser som de begrunnet med at de skulle kartlegge hva slags hjelpemidler jeg trengte. Jeg har en synshemming. Jeg gikk lenge med mine gamle briller fra hjemlandet og gikk på ting. Det tok 6 måneder før jeg fikk de hjelpemidlene jeg trengte» sier en annen ungdom i prosjektet

For å endre handlinger må vi endre holdninger

Barna vi har snakket med etterlyser at vi voksne, enten vi er foreldre, lærere, trenere, politikere eller ansatt i en kommune, i mediene eller i frivilligheten, tar et oppgjør med våre egne fordommer, og øker vår kompetanse og bevissthet knyttet til hvordan vi skal sikre at fritiden er tilpasset alle barn.

Redd Barna har tatt til orde for at vi må sette i gang et holdnings- og kunnskapsarbeid som en gang for alle tar fordommer og mangel på kunnskap ved roten. For å kunne endre handlinger må vi endre holdninger. Hver dag, hele året, diskrimineres barn og unge med funksjonsnedsettelse. Når barn med funksjonsnedsettelse stenges ute, lærer andre barn at det er greit at noen barn holdes utenfor. Slik fortsetter samfunnet å stenge folk ute. Dette mener vi i Redd Barna må endres.

Det er graverende når barn og unge forteller om undervurdering, barnsliggjøring og manglende forventninger fra voksne - om barrierer, ekskludering og utenforskap, Om skam, bekymring og ensomhet. Fordommene våre forsterker utenforskapet som mange barn opplever, og bidrar til at barns rettigheter brytes. Dette er noe vi må ta på alvor og ta tak i allerede fra tidlig barndom fordi vi vet at dette følger videre i oppveksten, ungdomsåra og i voksen alder - og fører til systematisk utenforskap.

Derfor har Redd Barna kampanjen #FritidUtenFordommer om hvordan fordommer og mangel på kunnskap stenger barn med nedsatt funksjonsevne ute fra fritiden, og hva vi alle kan gjøre for å endre dette. Les mer om Redd Barnas kampanje her: <https://www.reddbarna.no/oppprop/krev-en-fritid-uten-fordommer-for-barn-med-nedsatt-funksjonsevne/>

Martine Eliasson fra Norges Handikapforbund var prosjektleder for Redd Barnas prosjekt «Fritid for alle – uten fordommer. Fortellinger om fritid fra barn og unge med funksjonsnedsettelse». Hun oppsummerer hovedfunnene og setter ord på hvilke utfordringer og barrierer barn og unge med nedsatt funksjonsevne møter. Se filmen her: https://youtu.be/KEE_CBm5kOg

Redd Barnas forslag til tiltak

Vi ønsker å løfte 6 tiltak som vi mener vil bidra et holdnings- og kunnskapsløft – og bekjempe utenforskap som barn med nedsatt funksjonsevne utsettes for på fritiden.

1. **Styrket lovverk.** FNs konvensjon for mennesker med funksjonsnedsettelse (CRPD) må inkorporeres i menneskerettighetsloven.
2. **Økt kunnskap og kompetanse.** Det må utvikles en langsiktig nasjonal plan for å sikre kunnskap og lokal kompetanseutvikling om barn med nedsatt funksjonsevne og inkludering på fritidsarenaen. En slik plan bør både inkludere utvikling av nettressurser og veileder til støtte for lokalt opplæringsarbeid, og tilskuddsordning til kurs og videreutdanning for både ansatte og frivilligheten.
3. **Medvirkning fra barn og unge.** Vi foreslår at Regjeringen setter ned et Ungdomspanel som skal utrede hvordan sikre en *Fritid uten fordommer*. Barn og unges egne behov og ressurser må kartlegges og det må igangsettes lokale medvirkningsprosesser. Det bør igangsettes en nasjonal utredning om medvirkning og innflytelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse.

4. **Øremerket finansiering.** Midler må øremerkes til universell utforming slik at alle barn kan delta. Satsningen må gjenspeiles i budsjetter, både lokalt og nasjonalt.
5. **Mangfold og representasjon.** Det må utarbeides en handlingsplan for å sikre bedre representasjon av personer med funksjonsnedsettelse i norsk offentlighet. Det er viktig å vise et mangfold i samfunnet og barn trenger gode rollemodeller.
6. **Tilpasset informasjon og tett oppfølging.** Kompetanse og ressurser i kommunene må styrkes for å sikre at flyktningbarn med funksjonsnedsettelse og deres familier får tilpasset informasjon om deres rettigheter ved bosetting. Tidlig og tett oppfølging er viktig for å sikre barna tilgang til tjenester og forhindre utenforskap.

Med vennlig hilsen
Redd Barna

Thale Skybak
Seksjonsleder kunnskap og nasjonal politikk